

گزارشی از پیمایش ملی سنجش ذائقه سینمایی ایرانیان (۱۴۰۰)

پیمایش ملی «سنجش ذائقه سینمایی ایرانیان» به سفارش سازمان سینمایی کشور در تابستان ۱۴۰۰ با تعداد نمونه ۵.۳۳۹ و در گستره ملی توسط پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات اجرا شده است.

پیمایش ملی سنجش ذائقه سینمایی ایرانیان به سفارش سازمان سینمایی کشور در تابستان ۱۴۰۰ با تعداد نمونه ۵.۳۳۹ و در گستره ملی توسط پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات اجرا شده است. این پژوهش در تحلیل ذائقه سینمایی به چند نکته تأکید داشته است: ۱. جایگاه فیلم و سریال در زندگی روزمره مردم؛ ۲. شناخت ترجیح‌ها / سلیقه‌های سینمایی مردم و تحلیل الگوهای قابل تشخیص؛ ۳. بررسی تمایز میان ذائقه نخبه / غیرنخبه در پاسخگویان؛ ۴. دلالت‌های فرهنگی و اجتماعی مصرف سینمایی.

بیشتر پرسش‌های پرسشنامه درباره میزان پیگیری سینما توسط پاسخگویان، فیلم‌ها و سریال‌هایی که مخاطبان تماشا می‌کنند، مدیوم‌ها و ابزارهایی که پاسخگویان از آن طریق فیلم و سریال می‌بینند، نحوه انتخاب فیلم، و تمایز احتمالی در علائق سینمایی (از جمله از طریق پرسش‌هایی درباره بازیگران و کارگردانان محبوب پاسخگویان) است. بیشتر سؤالات، رفتار اظهارشده پاسخگویان را می‌سنجند. در کنار مصرف سینمایی روزمره مردم، شیوه مصرف پاسخگویان و ترجیحات و علائق آنان، چند پرسش هم به آگاهی و دانش پاسخگویان از سینما اختصاص یافته که در تحلیل ذائقه تماشاگران مهم است. چند پرسش هم با این هدف طراحی شده که مصرف سینمایی ایرانیان را از این منظر بسنجد. در این سؤالات فراتر از سنجش ذائقه تلاش شده است تا دلالت‌های فرهنگی و اجتماعی کلان‌تر ذائقه سینمایی پاسخگویان سنجیده شود و این سنجش‌ها با توجه به حساسیت‌های فرهنگی و اجتماعی فعلی در ایران انتخاب شده‌اند.

جمعیت آماری این طرح، عبارت است از کلیه مردان و زنان ایرانی که سن آن‌ها حداقل ۱۵ سال بوده و در زمان اجرای طرح در شهرها و روستاهای همه استان‌های کشور ساکن بوده‌اند. بر اساس این تعریف، اتباع خارجی و افرادی که به هر دلیل به صورت موقت در شهرهای نمونه ساکن بوده‌اند (مانند مهمان، سرباز، دانشجو و ...) شامل جمعیت آماری نمی‌شوند. تعداد نمونه انتخابی برای هر استان متناسب با جمعیت ۱۵ سال به بالای هر استان تخصیص خواهد یافت. در جدول زیر تعداد نمونه هر استان ارائه شده است. مرحله گردآوری اطلاعات این پیمایش ملی با تعداد نمونه ۵۳۳۹ در تابستان ۱۴۰۰ انجام شده است.

تعداد نمونه موردنیاز هر استان بر اساس جمعیت ۱۵ سال به بالا

جمعیت ۱۵ سال به بالا

تعداد نمونه

آذربایجان شرقی

۳۰۱۵۶۵۸

۲۶۵

آذربایجان غربی

۲۴۲۷۴۶۳

۲۱۳

اردبیل

۹۷۰۱۸۳

۸۵

اصفهان

۴۰۱۷۳۰۴

۳۵۳

البرز

۲۱۳۲۴۴۶

۱۸۷

ایلام

۴۴۵۵۸۲

۳۹

بوشهر

۸۵۸۰۸۵

۷۵

تهران

۱۰۵۸۵۰۸۶

۹۳۱

چهارمحال و بختیاری

۷۰۱۲۸۱

۶۲

خراسان جنوبی

۵۵۱۳۹۰

۴۹

خراسان رضوی

۴۷۰۵۹۳۹

۴۱۴

خراسان شمالی

۶۲۷۱۸۴

۵۵

خوزستان

۳۴۲۲۵۸۷

۳۰۱

زنجان

۸۰۴۵۳۷

۷۱

سمنان

۵۵۱۹۵۱

سیستان و بلوچستان

۱۷۱۱۲۲۵

۱۵۰

فارس

۳۷۳۸۳۱۰

۳۲۹

قزوین

۹۷۶۷۰۲

۸۶

قم

۹۵۷۰۵۱

۸۴

کرمانشاه

۱۵۲۶۷۳۳

۱۳۴

کردستان

۱۲۱۹۹۲۲

۱۰۷

کرمان

۲۳۰۷۸۵۴

۲۰۳

کهگیلویه و بویراحمد

۵۱۷۸۰۵

۴۶

گلستان

۱۳۶۷۷۰۸

۱۲۰

گیلان

۲۰۸۰۹۱۸

۱۸۳

لرستان

۱۳۲۷۶۶۴

۱۱۷

مازندران

۲۶۴۲۹۱۱

۲۳۲

مرکزی

۱۱۱۷۵۷۸

۹۸

هرمزگان

۱۲۴۷۷۵۵

۱۱۰

همدان

۱۳۴۵۴۱۰

۱۱۸

یزد

۸۳۱۳۸۳

۷۳

مجموع

۶۰۷۳۳۶۰۵

۵۳۳۹

یافته‌های پیمایش نشان می‌دهد که نیمی از پاسخگویان (۵۰.۳ درصد) اظهار داشته‌اند که روزی یک یا چند فیلم یا سریال تماشا می‌کنند. در مقابل نزدیک ۱۸.۳ درصد گفته‌اند هرگز فیلم نمی‌بینند یا حداکثر سالی یک فیلم می‌بینند. میزان تماشای فیلم در میان پاسخگویان از هفته‌ای تا سالی چند بار متغیر است.

در این پیمایش زنان، جوانان، افراد غیرشاغل و شهرنشینان نسبت به مردان، شاغلین، افراد میانسال و سالمند و روستانشینان بیشتر تماشای فیلم و سریال هستند و وقت بیشتری برای دیدن فیلم و سریال می‌بینند. در میان ۱۰ استانی که نتایج آن مورد مقایسه قرار داده شده است؛ استان خراسان رضوی بیشترین میزان از افرادی که فیلم و سریال تماشا نمی‌کنند را به خود اختصاص داده است. بعدازآن به ترتیب؛ استان‌های خوزستان، مازندران و آذربایجان شرقی قرار می‌گیرند. در مقابل استان‌های کرمان، اصفهان و البرز جزو استان‌هایی هستند که میزان افرادی که فیلم و سریال تماشا می‌کنند بیشتر از سایر استان‌هاست.

یافته مهم دیگر این است که تماشای فیلم و سریال از طریق تلویزیون ایران، بیشترین فراوانی را نسبت به دیگر روش‌ها دارد، بعدازآن به ترتیب؛ دانلود از اینترنت و ماهواره راه‌های مورد استفاده پاسخگویان برای تماشای فیلم و سریال است. همان‌طور که در جدول دیده می‌شود، خرید سی‌دی و دی‌وی‌دی فیلم، امانت گرفتن از دوستان و آرشیو فیلم‌های شخصی مواردی است که کمتر از دیگر روش‌ها، برای تماشای فیلم و سریال انتخاب شده است.

چگونگی تماشای فیلم و سریال در کل کشور

مقایسه نتایج ۱۰ استان منتخب نشان می‌دهد که تماشای فیلم آنلاین در تهران و آذربایجان شرقی، دانلود از اینترنت در تهران و آذربایجان غربی، رفتن به سالن سینما در تهران و بعدازآن در البرز، خرید سی‌دی و دی‌وی‌دی در آذربایجان غربی و البرز، امانت گرفتن از دوستان و اطرافیان در آذربایجان غربی و تهران، تلویزیون ایران در کرمان و اصفهان و شبکه‌های ماهواره‌ای در آذربایجان شرقی و خوزستان بیشترین میزان استفاده از ماهواره برای تماشای فیلم و سریال را داشته‌اند. همچنین استفاده از آرشیو فیلم‌های شخصی در آذربایجان غربی و تهران بیش از دیگر استان‌ها برای تماشای فیلم و سریال مورد استفاده قرار گرفته است. همچنین نتایج نشان می‌دهد اکثریت قابل‌توجهی از پاسخگویان (۸۷.۱ درصد) از تلویزیون، برای تماشای فیلم و سریال استفاده می‌کنند. بعدازآن، دستگاه‌های مورد استفاده به ترتیب؛ لپ‌تاپ و تبلت هستند که نسبت به تلویزیون فراوانی اندکی دارند. دستگاه مورد استفاده برای تماشای فیلم و سریال در همه استان‌های منتخب، تلویزیون است. اما استفاده از موبایل برای فیلم و سریال دیدن در استان آذربایجان غربی، تبلت در آذربایجان شرقی، لپ‌تاپ در تهران، نسبت به بقیه استان‌ها، فراوانی بیشتری دارد.

همچنین از میان افرادی که اظهار داشته‌اند فیلم و سریال تماشا می‌کنند ۴۷.۵ درصد گفته‌اند سریال بیشتر تماشا می‌کنند. در حالی که ۲۴.۴ درصد اظهار داشته‌اند فیلم سینمایی را به تماشای سریال ترجیح می‌دهند. همچنین ۲۸.۱ درصد نیز اظهار داشته‌اند که میزان تماشای فیلم سینمایی و سریال برایشان به یک اندازه است و تفاوتی چندانی در این زمینه وجود ندارد. همچنین اکثر افراد، مجموعه تلویزیونی و سریال را بیشتر از فیلم سینمایی تماشا می‌کنند. اما مردان نسبت به زنان، فیلم سینمایی را بیشتر می‌بینند. همچنین دانشگاهیان نسبت به غیردانشگاهیان و شاغلان نسبت به غیرشاغلان، شهرنشینان نسبت به روستاییان بیشتر بیننده فیلم سینمایی هستند.

علاوه بر این ترجیح بیش از نیمی از پاسخگویان (۵۸.۱ درصد) بر تماشای فیلم‌های سینمایی ایرانی است. از سوی دیگر ۲۱.۷ درصد، فیلم‌های سینمایی خارجی را ترجیح می‌دهند. برای ۱۶.۶ درصد نیز به‌طور کلی کشور سازنده فیلم اهمیتی ندارد. در استان‌های منتخب مورد مقایسه، ترجیح بر تماشای فیلم سینمایی ایرانی بر خارجی دیده می‌شود. با این حال استان‌های تهران، آذربایجان شرقی، اصفهان و فارس بیش از ساکنین دیگر استان‌ها، بیننده فیلم‌های سینمایی خارجی هستند. همچنین نتایج به‌دست‌آمده بیانگر آن است فیلم‌های سینمایی آمریکایی در صدر علاقه‌مندی مخاطبان قرار دارد، بعدازآن به ترتیب فیلم‌های سینمایی ترکیه‌ای، هندی و کشورهای اروپایی قرار دارند.

علاوه بر این در این پیمایش از پاسخگویان خواسته شد سه تا از بهترین فیلم‌های سینمایی ایرانی که آن را دیده‌اند نام ببرند، بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، فیلم «متری شش و نیم» با بیشترین فراوانی در رتبه اول قرار دارد. بعدازآن به ترتیب؛ اخراجی‌ها، آینه‌بغل و مارمولک سه فیلم سینمایی محبوب پاسخگویان بوده است. در این پیمایش اکثریت پاسخگویان (۷۳.۹ درصد) اظهار داشته‌اند که سریال‌های ایرانی را بیشتر تماشا می‌کنند. در مقابل

۱۴.۲ درصد بیشتر سریال‌های خارجی را تماشا می‌کنند. ۱.۷ درصد نیز برایشان ایرانی یا خارجی بودن سریال تفاوتی ندارد. دودکش، پایتخت و کلبه‌ای در مه، سه سریالی است که به‌عنوان مجموعه‌های اخیر مورد تماشای پاسخگویان اعلام شده است. سایر موارد نیز در جدول فوق آورده شده است. سه سریال اول ذکر شده جزو مجموعه‌های پخش‌شده از طریق تلویزیون ایرانی بوده است که نشان‌دهنده تماشای فیلم و سریال از طریق تلویزیون به‌عنوان پرفراوانی‌ترین روش تماشای فیلم و سریال است. همچنین فرار از زندان را به‌عنوان محبوب‌ترین سریال خارجی انتخاب شده است. بعدازآن به ترتیب؛ گیم آف ترونز، جومونگ و وایکینگ‌ها جزو بهترین سریال‌های خارجی از سوی ایرانیان بیان شده است.

مهران مدیری، سیروس مقدم و ابراهیم حاتمی‌کیا به‌عنوان کارگردانان ایرانی محبوب افراد مورد مطالعه بوده‌اند. بعد از آن‌ها به ترتیب؛ رضا عطاران، اصغر فرهادی و مهدی فخیم‌زاده بوده‌اند. سایر کارگردانان ایرانی موردعلاقه نیز در جدول آورده شده است. حدود یک‌پنجم پاسخگویان نیز اعلام کرده‌اند که اطلاعات و شناخت زیادی در این زمینه ندارند و کارگردانی را نمی‌شناسند. در این پیمایش از پاسخگویان پرسیده شد که «آیا تا به حال فیلم‌های عباس کیارستمی را دیده‌اید؟» نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد دوسوم پاسخگویان، تا به حال فیلمی از عباس کیارستمی تماشا نکرده‌اند. از سوی دیگر ۳۴.۲ درصد گفته‌اند حداقل یک فیلم از این کارگردان را دیده‌اند. در مجموع افرادی که اظهار داشته‌اند حداقل یکی از فیلم‌های عباس کیارستمی را دیده‌اند و نام یکی از فیلم‌های این کارگردان را به‌درستی ذکر کرده‌اند ۲۱.۳ درصد هستند و این عدد در کل جمعیت نمونه، ۵.۴ درصد بوده است.

کریستوفر نولان، آلفرد هیچکاک و مارتین اسکورسیزی، به ترتیب سه کارگردان خارجی بوده‌اند که طرفداران بیشتری در میان پاسخگویان داشته‌اند. ۳۶.۱ درصد نیز اظهار داشته‌اند که کارگردانان خارجی را نمی‌شناسند و ۲۴.۳ درصد به هیچ‌کدام از کارگردانان غیر ایرانی علاقه ندارند. به‌طورکلی میزان کارگردانان خارجی موردعلاقه اعلام شده چندان زیاد نبوده است و تنها ۲۲.۹ درصد افرادی که فیلم و سریال تماشا می‌کنند نام یک یا دو کارگردان خارجی موردعلاقه خود را اعلام کرده‌اند.

همچنین در این پیمایش از پاسخگویان خواسته شده است تا معیارهای انتخاب فیلم را به ترتیب اولویت تا سه مورد اعلام کنند. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، در مجموع باید گفت در بیشتر مواقع افراد «اتفاقی فیلم را انتخاب می‌کنند» و از معیار و ملاک خاصی پیروی نمی‌کند. بعدازآن به ترتیب؛ معرفی دوستان و اطرافیان، تبلیغات و حضور بازیگر موردعلاقه در فیلم از عمده‌ترین ملاک‌های انتخاب فیلم است. در رتبه‌های بعدی و البته با فاصله قابل‌توجهی نسبت به انتخاب تصادفی، نقدها و مطالب سینمایی و کارگردان موردعلاقه هستند. در این پیمایش از میان افرادی که فیلم و سریال نمی‌بینند (۱۸.۳ درصد در جمعیت نمونه)، ۴۳.۸ درصد دلیل عدم تماشای فیلم را، نداشتن وقت کافی اعلام کرده‌اند. همین‌طور، ۴۵.۱ درصد بی‌علاقگی را به‌عنوان علت ندیدن فیلم و سریال بیان کرده‌اند. دلایل اقتصادی نیز از سوی ۴.۷ درصد پاسخگویان از جمله علت عدم تماشای فیلم عنوان شده است.